

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünlerin Kullanımına Yönelik Görüşleri*

Pre-Service Social Studies Teachers' Views on Using Of Literary Works in Social Studies Teaching

Cemil Cahit YEŞİLBURSA¹ Osman SABANCI²

Başvuru Tarihi: 05.12.2014

Yayına Kabul Tarihi: 16.11.2015

Özet: Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımına ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabılır örneklem yönetimine başvurulmuştur. Çalışma grubu 61'i erkek, 85'i kadın olmak üzere toplamda 146 sosyal bilgiler öğretmen adayından oluşmaktadır. Çalışmanın verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan 5 açık uçlu sorudan oluşan veri toplama aracıyla yazılı olarak toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının edebi ürünleri, düşünce ve duyguların ifadesi, sanatsal ve estetik değeri olan ürünler, ortak kültür ürünleri, toplumsal devamlılığı olan ürünler, genel kabul gören ürünler olarak algıladıkları, sosyal bilgiler programında en çok tarih, coğrafya, hukuk, sosyoloji gibi disiplinlerle ilişkilendirdikleri, kalıcılığı artırmada, derse dikkat ve ilgi çekmede, dersi eğlenceli kılmada, öğrencilere farklı bakış açıları kazandırmada, öğretimi zenginleştirmede olumlu olarak, uzun zaman alması, bazı öğrenciler için sıkıcı olması, yanlış anlama ya da yorumlamalara yol açması, kurgu ve gerçek ayrımı yapamama bakımından ise olumsuz olarak gördükleri, edebi ürünlerin en çok tarih konularının öğretiminde, daha sonra coğrafya, hukuk ve ekonomi konularının öğretiminde kullanabilecekleri sonucuna varılmıştır. Bunun yanında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının edebi ürünleri sosyal bilgiler öğretiminde nasıl kullanacakları konusunda kendilerini yetersiz buldukları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal bilgiler, edebi ürünler, öğretmen adayı, öğretim*

Abstract: This study explores the pre-service social studies teachers' views on using of literary works in social studies teaching. The case study which is one of the qualitative research methods was used in this study. Convenient sampling was applied to determine the study group. The study group consisted of 146 pre-service social studies teachers, which 61 of them were male and 85 of them were female. Data collected in written by an interview form which composed of 5 qualitative question that developed by researchers. Descriptive analyses were used to interpret the data. The results showed that pre-service social studies teachers perceive literary works as expression of ideas and emotions, aesthetic and arts value works, common cultural works, social continuity works, and generally accepted works. Participants mostly related literary works with history, geography, law and sociology. Participants expressed that literary works might have positive effects on retention, motivation and attention, making learning fun, gaining different perspectives, enriching the teaching and might have negative effects on boring for some kids, misunderstandings or misinterpretation, taking long time and making fiction and real distinction. Participants addressed that literary works could have mostly used in teaching history, then geography, citizenship and economics. Participants stated that they found themselves inadequate on how to use literary works in social studies teaching.

Keywords: *Social studies, social studies education, literary works, pre-service teachers, views*
Keywords: *Social studies, literary works, pre-service teachers, teaching*

* Bu çalışma 28-30 Nisan 2014 tarihinde Ankara Gazi Üniversitesi'nde düzenlenen III. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumunda sunulan bildiriden türetilmiştir.

¹ Öğr. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitim Anabilim Dalı, ccyesilbursa@gmail.com

² Arş. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitim Anabilim Dalı, osmansabanci@gmail.com

Giriş

Sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya, siyaset bilimi, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, hukuk gibi çeşitli sosyal bilimlerden ve vatandaşlık konularından oluşan çok disiplinli bir yapıya sahiptir. Sosyal bilgiler programının amacı topluma katkı sağlayacak, topluma aktif olarak katılabilecek, üretken, entelektüel, ülkesini seven vatandaşlar yetiştirmek olarak ifade edilmektedir (Tindal, 1996; Doğanay, 2005, Öztürk, 2006; MEB, 2014b).

Demir ve Akengin (2011), sosyal bilgiler dersinin amaçları ile edebi ürünlerin öğrencilerde bıraktığı izler arasında yakından bir ilişki olabileceğini belirtmektedirler. Fredericks (2007), sosyal bilgiler öğretimi ve edebiyat arasında güçlü bir ilişkinin mevcut olduğunu, sosyal bilgiler programıyla edebi ürünlerin bütünleştirilmesinin ulaşılmak istenen hedefleri desteklediğini ifade etmektedir. Nitekim sosyal bilgiler öğretim programında da sosyal bilgilerin bütünleştirilmiş yapısına dikkat çekilerek sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilere vatan sevgisinin kazandırılmasında edebî ürünler ve yazılı materyallerden (efsaneler, destanlar, masallar, atasözleri, halk hikâyeleri, türküler ve şiirler vb.) yararlanılması önerilmektedir. Buna ilaveten öğretmenlerden derse ilişkin konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı, şiir ve fıkra gibi edebî ürünleri okumaya öğrencileri teşvik etmeleri istenmektedir (MEB, 2014b).

Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı, okuma ve dil becerilerinin geliştirmede, ders kapsamındaki çeşitli disiplinlere ait bilgi, kavram ve becerilerin öğretiminde, empati kurmada, tarihsel ve eleştirel düşünme becerileri kazandırmada, derse karşı olumlu tutum geliştirmede, motivasyonu artırmada, farklı davranış ve öğrenme alanlarının geliştirilmesine katkı sağlamada, bilişsel başarıyı artırmada, soyut düşünceyi harekete geçirmede yararlı olabileceği çeşitli araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir (Jarolimek, Foster ve Kellough, 2005; Davis ve Palmer, 1992; Flaim ve Chiodo, 1994; Edgington, 1998, Neitz, 2002; Öztürk, 2007; McCall, 2010; Öztürk ve Otluoğlu, 2002; Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014; Oruç ve Erdem, 2010; Kaymakçı, 2013; Şimşek, 2006; Küçükoğlu, 2010; Fredericks, 2007). Sosyal bilgilerde edebi ürünlerin kullanımının çeşitli yararlarına değinen bu çalışmaların yanında 2005 sosyal bilgiler programından sonra okullarda okutulmaya başlayan yeni sosyal bilgiler ders kitaplarında edebi ürünlerin yer alma durumlarını inceleyen araştırmalar da bulunmaktadır (Yeşilbursa, Sabancı ve Hamarat, 2013; Kaymakçı, 2013; Kaymakçı, 2012; Oruç, 2009). Bu araştırmalarda belirtildiği üzere, edebi ürünler ülkemizde ve dünyada sosyal bilgiler, tarih ya da coğrafya öğretiminde kullanılmaktadır. Ülkemizde de ilkokul ve ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarında ve sosyal bilgiler öğretim programında edebi ürünlere yer verildiği görülmektedir (Yeşilbursa, Sabancı ve Hamarat, 2013; Kaymakçı, 2013; Kaymakçı, 2012; Oruç, 2009, MEB, 2014b).

Edebi ürünlerin öğretimde kullanılmasının faydalarına yönelik ve sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alma durumlarına yönelik çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bununla birlikte sosyal bilgiler öğretmen adaylarının (SBÖA) edebi ürünlere ve edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde nasıl kullanılabileceğine dair görüşlerini araştıran bir çalışmaya bu araştırma yapıldığı sırada rastlanmamıştır. Bu nedenle, geleceğin öğretmenleri olarak SBÖA'nın edebi ürünler ve edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde nasıl kullanılacağına dair bilgi, beceri ve tutumlarını araştırmak önemli görülmektedir. Zira SBÖA'nın edebi ürünlere yönelik sahip oldukları bilgi, beceri ve tutumları onların ileriki mesleki yaşamlarında bu ürünleri kullanıp kullanmamalarına da etki edecektir. Bu gerekçelerden dolayı çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler lisans programlarında öğretmen adaylarının edebi ürünler ile ilgili olarak doğrudan bilgi sahibi olabilecekleri “Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemesi” adlı ders bulunmaktadır. Bunun yanında edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanımı boyutuyla ilgili olarak da “Özel Öğretim Yöntemleri-I” ve “Özel Öğretim Yöntemleri-II” adlı dersler karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca “Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri” dersinde de edebi ürünlerin ders kitaplarında yer alması ile ilgili fikir

sahibi olabilecekleri düşünülmektedir. Buradan hareketle bu derslerin SBÖA'nın edebi ürünlere ve sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımına yönelik görüşlerini nasıl şekillendirdiği ortaya konulmak istenmiştir. Bu çalışmada SBÖA'nın sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımına yönelik görüşleri araştırılmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. SBÖA'nın edebi ürünler hakkındaki görüşleri nedir?
2. SBÖA sosyal bilgiler öğretiminde hangi edebi türlerin kullanılabilirliğini düşünmektedirler?
3. SBÖA sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımının öğretimi nasıl etkilediğine dair görüşleri nedir?
4. SBÖA'nın edebi ürünlerin sosyal bilgilerde hangi konuların öğretimde kullanılabilirliğine dair görüşleri nedir?
5. SBÖA'nın edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanımına yönelik aldıkları eğitime dair görüşleri nedir?

Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasına göre tasarlanmıştır. Nitel araştırma, bireylere ya da gruplara atfedilen beşeri ya da sosyal bir problemin anlamını araştırmak ya da anlamak için bir vasıta. Durum çalışması ise, araştırmacının zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları ile derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı kategorilerin tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2009). Durum çalışmasının temel amacı bir durum hakkında detaylı betimlemeler yapmak ve o durumu var olduğu şekliyle anlamaktır (Büyüköztürk vd., 2008). Bu çalışmada, SBÖA'nın sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımına yönelik görüşleri araştırılmak istendiği için durum çalışması kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir (convenient) durum örnekleme kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örneklem, katılımcılara daha kolay bir şekilde ulaşılabilmesinden dolayı araştırmacılar tarafından daha sıklıkla tercih edilen bir yöntemdir (Kemper, Stringfield ve Teddlie, 2003, Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çerçevede, araştırmacının çalışma grubunu büyük bir üniversitenin eğitim fakültesi sosyal bilgiler eğitimi anabilim dalı 4. sınıfında okuyan 146 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bunlardan 61'i erkek, 85 kadın adaylardır. Çalışma grubunda sadece 4. sınıfta okuyan öğretmen adaylarının yer almasının nedeni son sınıfa kadar edebi ürünlerle ilgili olabilecek çeşitli dersler almış olmalarıdır. Böylece son sınıfa geldiklerinde edebi ürünler ile ilgili belirli bir bilgi birikimine ve tutuma sahip olacakları varsayılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri 2013-2014 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde toplanmıştır. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından hazırlan görüş formu kullanılmıştır. 5 adet açık uçlu sorunun yer aldığı görüş formu vasıtasıyla veriler yazılı olarak toplanmıştır. Veri toplama aracının amacına hizmet etme niteliğini belirlemek için uygulama öncesinde bir Türk dili ve edebiyatı uzmanından ve iki de sosyal bilgiler eğitimi uzmanından görüş alınmıştır. Belirtilen uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda görüş formunda gerekli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu aşamadan sonra çalışma grubunda yer almayan 5 öğretmen adayı ile ön uygulama gerçekleştirilmiş ve onlardan gelen dönütler neticesinde görüş formuna son hali verilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler, nitel veri analiz yaklaşımlarından betimsel analize göre çözümlenmiştir. Betimsel analizde veriler daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi görüşme, gözlem süreçlerinde kullanılan

sorular ya da boyutlar dikkate alınarak sunulabilir. Bu tür analizde, özetlenen ve yorumlanan verilere örnek vermek için doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Buna göre betimsel analiz sonucu oluşan kategoriler yüzde ve frekans hesapları ile tablolar halinde verilmiştir. Ayrıca katılımcıların bu kategorilere uyan cevaplarından doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Verilerin analizi sırasında bazı öğrencilerin bazı sorulara çoklu cevaplar verdikleri görülmüştür. Bu nedenle çalışma grubunun sayısı (n) ile kategorilerdeki sıklık sayısı (f) farklılık göstermektedir. Veri analizinin güvenilirliğini arttırmak için çeşitleme (üçgenleme) stratejilerinden araştırmacı çeşitlemesi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çalışmanın verileri, araştırmacı dışında başka bir öğretim üyesi tarafından da analiz edilmiştir. Buna göre araştırmanın güvenilirliğini belirlemede, Miles ve Huberman'ın (1994) ortaya koyduğu güvenilirlik formülüne başvurulmuştur. Buna göre araştırmadaki 1. soru için % 89, 2. soru için % 86, 3. soru için % 92, 4. soru için % 88, 5. soru için ise % 93 olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan değerlerin .70 ve üzerinde olması çalışmanın sonuçlarının güvenilir olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilmiştir (Miles ve Huberman, 1994).

Bulgular ve Tartışma

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Edebi Ürün Algıları

Araştırmanın birinci alt amacında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının edebi ürün algıları ortaya konulmak istenmiştir. Buna doğrultuda “Size göre edebi ürün nedir?” sorusuna öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar incelenmiş ve yapılan betimsel ve içerik analizleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Edebi Ürün Algıları

Kadın	Frekans (f)	Yüzde (%)	Erkek	Frekans (f)	Yüzde (%)
Sanat ve estetik değeri olan ürünler	34	30	Sanat ve estetik değeri olan ürünler	25	33
Duygu ve düşüncelerin ifadesi	19	17	Yazılı ürünler	14	18
Ortak kültür ürünleri	18	16	Duygu ve düşüncelerin ifadesi	12	16
Yazılı ürünler	18	16	Ortak kültür ürünleri	11	14
Didaktik ürünler	13	11	Didaktik ürünler	6	8
Genel kabul gören ürünler	6	5	Toplum devamlılığı olan ürünler	5	7
Toplum devamlılığı olan ürünler	6	5	Genel kabul gören ürünler	3	4
TOPLAM	114	100		76	100

Tablo 1 incelendiğinde hem kadın (%30) hem de erkek öğretmen adaylarının (%33) edebi ürünleri en çok “sanat ve estetik değeri olan ürünler” olarak düşüncelerini ifade ettikleri görülmektedir. Kadın öğretmen adaylarının edebi ürünler ile ilgili ikinci en çok (%17) vurguladıkları kategorilerin ise “duygu ve düşüncelerin ifadesi” olduğu görülmektedir. Erkek öğretmen adayları ise ikinci en çok (%18) vurguladıkları kategori “yazılı ürünler” olduğu görülmektedir. “Yazılı ürünler” kadın öğretmen adaylarında (%16) dördüncü sırada yer almıştır. Kadın ve erkek öğretmen adaylarından edebi ürünleri “yazılı ürünler” olarak ifade eden öğrencilerin cevaplarında sözlü ürünlere değinmediği sadece edebi ürünlerin yazılı olma özelliğine vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu şekilde görüş bildiren öğretmen adaylarının cevaplarından bazı örnekler şu şekildedir: “Edebiyat alanında yazılmış şiir, roman, hikâye gibi ürünlerdir”. SBÖA17 (K): “Şiir, roman, makale, anı, hikâye gibi türleri olan herhangi bir konu hakkında yazılmış eserlere edebi ürün denir”, SBÖA19 (E): “Edebi ürün, edebiyat alanında yazılan üründür”. Birinci sorunun genel bir değerlendirmesi yapıldığında ilk dört kategorinin kadın ve erkek öğretmen adaylarında aynı olduğu sadece sıralarının farklı olduğu görülmektedir. Buna göre SBÖA'nın edebi ürünleri sanat ve estetik değeri olan, duygu ve

düşüncelerin ifadesi, ortak kültür ürünleri ve yazılı ürünler olarak gördükleri şekilde yorumlanabilir. Edebi ürünleri sadece yazılı ürünler olarak ifade eden hem kadın hem de erkek öğretmen adaylarının bulunması onların bilgilerinin eksik olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, bu algının oluşmasında yazılı ürünlerin kullanımının daha yaygın olmasının da etkili olabileceği düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Hangi Tür Edebi Ürünlerin Kullanılabileceğine Dair Görüşleri

Araştırmanın ikinci sorusunda SBÖA'na sosyal bilgiler öğretiminde hangi tür edebi ürünlerin kullanılabileceği sorulmuştur. SBÖA bu soruyla ilgili olarak sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek edebi ürünleri, ilişkili olduğunu düşündükleri disiplinlere yönelik açıklamalar da getirmişlerdir. Bu bakımdan bu soru ile ilgili betimsel analizi Tablo 2 ve Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 2. Edebi Ürünlerin Sosyal Bilgiler Disiplinleri İle İlişkilendirilmesi

Kadın	Frekans (f)	Yüzde (%)	Erkek	Frekans (f)	Yüzde (%)
Tarih	47	60	Tarih	30	46
Coğrafya	12	15	Coğrafya	15	23
Sosyoloji	7	9	Vatandaşlık –Hukuk	8	12
Vatandaşlık-Hukuk	4	5	Psikoloji	4	6
Arkeoloji	3	4	Felsefe	3	5
Antropoloji	3	4	Siyaset Bilimi	3	5
Psikoloji	2	3	Sosyoloji	2	3
TOPLAM	78	100		65	100

Tablo 2 incelendiğinde SBÖA'nın edebi ürünleri en çok tarih, coğrafya ve hukuk disiplini ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Edebi ürünleri "tarih" disiplini ile ilişkilendiren hem kadın hem de erkek öğretmen adaylarının cevaplarından bazı örnekler şu şekildedir: SBÖA19 (E): "Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi roman, biyografik roman tarzında ürünler okutulmalı. Öğrencilerin tarihi ve tarihte yaşamış önemli kişileri öğrenmesi için kullanılmalıdır". SBÖA75 (K): "Sosyal bilgilerin tarihe yatkınlığından dolayı bu derste tarihteki medeniyetler olsun, tarih adamları olsun, bu gibi konuları aktaran, öğreten anı, hatırat gibi ürünler kullanılmalıdır". SBÖA25 (K): "Sosyal bilgiler alanında tarihe gerektiği önem verilmiyor. Bu yüzden tarihle ilgili yazılmış edebi ürünler kullanılmalıdır". Edebi ürünleri "coğrafya" disiplini ile ilişkilendiren hem kadın hem de erkek öğretmen adaylarının cevaplarından bazı örnekler şu şekildedir: "SBÖA38 (K): Seyahatname ve gezi yazıları coğrafya bilgilerinin daha kalıcı olmasını sağlar". "Coğrafya ile ilgili romanlar kullanılabilir". SBÖA56 (E): "Hikâye ve romanlarda olayın geçtiği yerlerin coğrafi özellikleri hakkında bilgi sahibi olunur". Edebi ürünleri diğer disiplinler ile ilişkilendiren hem kadın hem de erkek öğretmen adaylarının cevaplarından bazı örnekler şu şekildedir: SBÖA44 (K): "Derslerde kişinin hak ve sorumluluklarını idrak edebileceği romanlar okutulabilir". SBÖA94 (K): "Sosyal bilgiler alanında olan antropoloji, sosyoloji, tarih, coğrafya, arkeoloji ve vatandaşlık gibi disiplinlerinde edebi ürünler kullanılabilir". SBÖA132 (E): "Tarih ve coğrafi özellikleri olan siyaset, felsefe, ekonomi, psikoloji eserleri kullanılmalıdır". SBÖA14 (K): "Edebi ürünlerde konular kitaplarda verilen salt ansiklopedik bilgilerden ziyade coğrafi, sosyolojik ve psikolojik boyutlarıyla da öğretilir ve içselleştirilir". SBÖA123 (K): "Amacımız iyi vatandaş yetiştirmek olduğuna göre, öyle kitaplar ve ürünler okutalım ki kültürümüzün ne kadar güzel olduğunu çocuklara gösterelim". SBÖA'nın edebi ürünlerin en çok tarih, coğrafya, hukuk ve sosyoloji gibi disiplinlerle ilişkilendirilebileceğini düşündükleri şeklinde yorumlanabilir. Bu durumun oluşmasında vatandaşlık aktarımı ve sosyal bilim olarak sosyal bilgiler eğitimi yaklaşımlarının izlerini görmek mümkündür (Barr, Barth ve Shermis, 2013). Ayrıca, bu bulgunun sosyal bilgilerin disiplinler arası yapısına ve doğasına uygun olarak edebi ürünlerin ilişkilendirilmesinin yapıldığını göstermesi açısından değer taşımaktadır.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılabilecek Edebi Ürün Türleri

Kadın	Frekans (f)	Yüzde (%)	Erkek	Frekans (f)	Yüzde (%)
Roman	33	16	Destan-Efsane-Mit	27	20
Destan-Efsane-Mit	30	15	Roman	19	14
Hikâye	23	11	Hikâye	15	11
Şiir	22	11	Şiir	15	11
Makale	18	9	Makale	10	8
Biyografi-otobiyografi	16	8	Anı-Hatırat	9	7
Anı-hatırat	14	7	Biyografi-otobiyografi	9	7
Halk Hikâyesi	7	3	Halk Hikâyesi	6	5
Masal	7	3	Nutuk	6	5
Tiyatro	7	3	Masal	5	4
Sav-Sagu-Ağıt	4	2	Fıkra	3	2
Fıkra	4	2	Atasözü	3	2
Mektup	4	2	Sav-Sagu-Ağıt	3	2
Atasözü	4	2	Tiyatro	3	2
Menkıbe	3	2			
Seyahatname	3	2			
Nutuk-Söylev	3	2			
TOPLAM	202	100		133	100

Tablo 3 incelendiğinde öncelikle kadın ve erkek öğretmen adaylarının çok geniş bir yelpazede edebi ürün türlerini ifade ettikleri görülmektedir. Destan, efsane ve mit tür olarak bir birine yakın oldukları için tek kategoride birleştirilmiştir. Hikâye yazılı edebi ürün, halk hikâyesi ise sözlü edebi ürün olduğu için ayrı kategorilerde yer verilmiştir. Bu türler ile ilgili olarak hem kadın hem de erkek öğretmen adaylarının cevaplarından bazı örnekler şu şekildedir. SBÖA5 (K): “Örneğin biyografi ya da otobiyografi türünü ele alacak olursak anlatılan tarihi şahsiyetle iliği ayrıntılı bilgiler verirler.” SBÖA75 (K): “Sosyal bilgilerin tarihe yakınlığından dolayı bu derste tarihteki medeniyetler olsun, tarih adamları olsun, bu gibi konuları aktaran, tarihi empati becerisini kullanılabilecek, anı, hatırat gibi ürünler kullanılmalıdır.” SBÖA145 (K): “Bilimsel düşünme becerisini kazandırmak için makale türünü kullanmak gerekir.” SBÖA117 (E): “Tarihi romanlar kullanılabilir, tarihin daha iyi anlaşılması ya da merak uyandırmak için”. SBÖA136 (K): “Milletin kahramanlıklarını anlattıkları için destanlar kullanılmalıdır.” SBÖA104 (K): “Şiirler aracılığıyla tarih öğretimi de yapılabilir. Örneğin Çanakkale Savaşı’nı Mehmet Akif Ersoy’un ‘Çanakkale Şehitlerine’ şiiriyle anlatabiliriz.” Kadın ve erkek öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek edebi ürünler ile ilgili olarak belirgin bir şekilde yazılı edebi ürünleri ifade ettikleri görülmüştür. Sözlü edebi ürünler tür ve sıklık bakımından görece olarak daha az ifade edilmiştir. Bunun dikkate değer bir istisnası “destan-efsane-mit” türü olmuştur. Bu tür erkek öğretmen adayları tarafından en sık ifade edilirken, kadın öğretmen adayları tarafından da ikinci en sık tür olarak ifade edilmiştir. Bu türün hem kadın hem de erkek öğretmen adayları tarafından görece olarak daha sık ifade edilmelerinde “Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri”, “Okul Deneyimi” ve “Öğretmenlik Uygulaması” derslerinin etki olduğu söylenebilir. Milli Eğitim Bakanlığı yayını olan 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına bakıldığında İpek Yolunda Türkler Ünitesi’nde Türk destanlarına oldukça yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla öğretmen adaylarının yukarıdaki üç lisans dersi kapsamında ders kitabını inceleme fırsatı bulmaları “destan-efsane-mit” türünü görece olarak daha sık ifade etmelerinde etkili olduğu söylenebilir (MEB, 2014a)

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünlerin Kullanımının Öğretimi Nasıl Etkilediğine Dair Görüşleri

Araştırmanın üçüncü sorusuyla ilgili olarak, SBÖA’nın sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımının öğretimi nasıl etkileyeceğine dair görüşleri Tablo 4 ve Tablo 5’te özetlenmiştir.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünleri Kullanmanın Olumlu Yönleri

Kadın	Frekans (f)	Yüzde (%)	Erkek	Frekans (f)	Yüzde (%)
Bilgilerin kalıcılığını artırır	31	18	Bilgilerin kalıcılığını artırır	27	19
Derse dikkat ve ilgi çekme	22	13	Derse dikkat ve ilgi çekme	19	14
Dersi eğlenceli kılar	18	11	Dersi eğlenceli kılar	16	11
Farklı bakış açıları kazandırır	14	8	Farklı bakış açıları kazandırır	14	10
Öğretimi zenginleştirir	14	8	Öğretimi zenginleştirir	11	8
Konuları somutlaştırır	12	7	Hayal gücünü /Yaratıcılığı geliştirir	10	7
Düşünme becerilerini geliştirir	11	7	Öğrenmeyi/anlamayı kolaylaştırır	9	6
Empati becerisi	11	7	Düşünme becerilerini geliştirir	8	6
Değişim ve sürekliliği algılama	9	5	Konuları somutlaştırır	7	5
Öğrenmeyi/anlamayı kolaylaştırır	7	4	Değer öğretiminde etkilidir	5	4
Dil ve İletişim becerilerini geliştirir	7	4	Dil ve İletişim becerilerini geliştirir	5	4
Merak- Araştırma- İnceleme	6	4	Değişim ve sürekliliği algılama	5	4
Hayal gücünü / Yaratıcılığı geliştirir	6	4	Empati becerisi	4	3
TOPLAM	168	100		140	100

Tablo 4 incelendiğinde SBÖA'nın sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımının olumlu yönlerine yönelik görüşlerinin bilgilerin "kalıcılığını" artırır kadın (%18) – erkek (%19), "derse dikkat ve ilgi çekme" kadın (%13) – erkek (%14), "dersi eğlenceli kılar" kadın (%11) – erkek (%11), "farklı bakış açıları kazandırır" kadın (%8) – erkek (%10), "öğretimi zenginleştirir" kadın (%8) – erkek (%8) kategorilerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Hem kadın hem de erkek SBÖA'nın cevaplarından bazı örnekler şu şekildedir: SBÖA5 (K): "Sosyal bilgiler farklı disiplinlerden oluştuğu için öğrenciler de edebi ürünler sayesinde farklı bakış açıları kazanırlar." SBÖA80 (K): "Konuşma ve doğru iletişim kurma becerilerini geliştirir." SBÖA82 (K): "Öğretimi etkili ve kalıcı kılar." SBÖA83 (K): "Kalıcı öğrenme sağlanır." SBÖA84 (E): "Öğrencinin ilgisini artırır, derse etkin katılımını sağlar." SBÖA85 (K): "Öğrencilerin geçmişte yaşanmış olayları daha iyi anlamalarını sağlar." SBÖA86 (K): "Öğrencilere işlenen derste somut yaşantılar sağlar, dönemi ve konuyu anlamalarına yardımcı olur, empati kurmalarını sağlar." SBÖA89 (K): "Derse yönelik bilgileri daha kalıcı hale getirir, derinlemesine düşünmeyi sağlar." SBÖA91 (K): "Geçmişten günümüze toplumun değişen yönlerini göstermek için kullanılabilir." SBÖA98 (E): "Dersi işleniş yönünden daha renkli hale getirir." SBÖA103 (E): "Somutlaştırır, ilgiyi artırır ve öğrenciler açısından daha kalıcı hale gelmesini sağlar." SBÖA105 (K): "Dersi eğlenceli hale getirir, öğrenci ilgisini canlı tutar." SBÖA109 (E): "Sosyal bilgiler öğretiminde öğretimi çeşitlendirir, öğrencinin dikkatini çeker ve derse tekdüzelikten kurtarır." SBÖA136 (K): "Çocukta kendi geçmişine yönelik merak uyandırır." SBÖA143 (K): "Merak uyandırır, araştırma-incelemeye götürür." SBÖA11 (E): "Öğrencilerin derse ilgisini ve dikkatini artırır, hayal dünyalarını geliştirir." SBÖA68 (E): "Toplumdaki zaman içindeki değişimleri ve gelişmeleri fark etmesini sağlar." SBÖA69 (K): "Çok boyutlu düşünme becerisi gelişir, hem dil gelişimine hem de derse katkı sağlar." SBÖA91 (K): "Destanlar mesela milli ve kültürel değerlerimizin öğretiminde kullanılabilir." Bu bulguların giriş kısmında belirtilen araştırmaların bulguları ile örtüştüğü görülmektedir (Jarolimek, Foster ve Kellough, 2005; Davis ve Palmer, 1992; Huck, Hepler ve Hickman, 1993; Flaim ve Chiodo, 1994; Edgington, 1998,

Neitz, 2002; Öztürk, 2007; McCall, 2010; Öztürk ve Otluoğlu, 2002; Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014; Oruç ve Erdem, 2010; Kaymakçı, 2013, Şimşek, 2006).

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünleri Kullanmanın Olumsuz Yönleri

Kadın	Frekans (f)	Yüzde (%)	Erkek	Frekans (f)	Yüzde (%)
Uzun zaman alabilir	14	20	Uzun zaman alabilir	11	19
Sıkıcı olabilir	13	19	Yanlış anlama ya da yorumlamaya yol açabilir	10	17
Yanlış anlama ya da yorumlamaya yol açabilir	9	13	Yanlış bilgiler aktarılabilir	9	16
Yaş seviyesine uygun olmayabilir	8	12	Nesnel olmayabilir	8	14
Kurgu ve Gerçek ayrımını yapamayabilir	7	10	Gerçek yaşamdan kopmaya yol açabilir	7	12
Dil ağır olabilir	6	9	Dersin amaçlarından uzaklaşılabilir	5	9
Dersin amaçlarından uzaklaşılabilir	5	7	Yaş seviyesine uygun değilse etkili olmaz	3	5
Yanlış bilgiler aktarılabilir	4	5	Dil ağır olabilir	2	4
Nesnel olmayabilir	4	5	Sıkıcı olabilir	2	4
TOPLAM	70	100		57	100

Tablo 5 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımının olumsuz yönleri olarak hem kadın öğretmen adayları (%20) hem de erkek öğretmen adayları (%19) en çok “uzun zaman alabilir” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Kadın öğretmen adayları ikinci olarak edebi ürünlerin (%19) “sıkıcı olabileceğini” ifade etmişlerdir. Erkek öğretmen adayları ise ikinci olarak (%17) “yanlış anlama ya da yorumlamalara” yol açabileceğini belirtmişlerdir. Üçüncü sırada ise kadın öğretmen adayları (%13) “yanlış anlama ya da yorumlamaya yol açabilir” şeklinde görüş belirtirken, erkek öğretmen adayları ise (%16) edebi ürünlerin “Yanlış bilgiler aktarılabilir” biçiminde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Araştırmanın üçüncü sorusu ile ilgili bulgular yorumlandığında SBÖA'nın sosyal bilgilerde edebi ürünleri kullanmanın öncelikle beceri geliştirmede olumlu bir etkiye sahip olduğunu düşündükleri şeklinde yorumlanabilir. Daha sonra ise SBÖA'nın edebi ürünlerin öğrenci motivasyonunu artırmada, derse dikkat çekmede ve öğretimi zenginleştirmede etkili olduğunu düşündükleri şeklinde yorumlanabilir. Tablo 4 ve Tablo 5 incelendiğinde SBÖA'nın sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımının olumsuz yönlerine ilişkin görüşlerinin olumlu yönlerine göre daha az olduğu görülmektedir. SBÖA'nın, edebi ürünleri kullanmanın öğretimi olumlu yönde daha çok etkileyeceği görüşünde oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünlerin Hangi Konuların Öğretimde Kullanılabileceğine Dair Görüşleri

Araştırmanın dördüncü sorusunda SBÖA'nın sosyal bilgiler dersinde hangi konuların öğretiminde edebi ürünlerin kullanılabileceğine dair görüşleri araştırılmıştır. SBÖA'nın bu soruya yönelik verdikleri cevaplar doğrultusunda kategoriler sosyal disiplin, öğrenme alanı, ünite ve konu olarak kodlanmıştır. Bu soru ile ilgili analizler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Dersinde Edebi Ürünlerin Kullanılabileceği Konular

Kadın	Frekans (f)	Yüzde (%)	Erkek	Frekans (f)	Yüzde (%)
Tarih	42	38	Tarih	36	42
İpek yolunda Türkler	17		İpek yolunda Türkler	21	
İslam Öncesi Türk Tarihi	10		İslam Öncesi Türk Tarihi	15	
İlk Türk-İslam Devletleri			İlk Türk-İslam Devletleri	5	
İslam Tarihi	4		İslam Tarihi	1	
Türk Tarihinde Yolculuk			İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	7	
Osmanlı Tarihi	3		Türk Tarihinde Yolculuk	5	
Anadolu Selçukluları	8		Osmanlı Tarihi	5	
İnkılap Tarihi ve	6		Yeryüzünde Yaşam	3	
Atatürkçülük	2		İlkçağ Medeniyetleri	3	
Yeryüzünde Yaşam	7				
İlkçağ Medeniyetleri					
Adım Adım Türkiye	4				
Geçmişimi Öğreniyorum	4				
	3				
	3				
Coğrafya	30	27	Coğrafya	23	27
Yeryüzünde Yaşam	12		Yeryüzünde Yaşam	12	
Ülkemizde Nüfus	9		Ülkemizde Nüfus	7	
Bölgemizi Tanıyalım	6		Bölgemizi Tanıyalım	4	
Yaşadığımız Yer	3				
Vatandaşlık-Hukuk	25	22	Vatandaşlık-Hukuk	21	25
Yaşayan Demokrasi	8		Yaşayan Demokrasi	10	
Demokrasinin Serüveni	6		Demokrasinin Serüveni	8	
Haklarımı Öğreniyorum	5		Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	3	
Sosyal Bilgiler	3				
Öğreniyorum					
Bir Ülke Bir Bayrak	3				
Ekonomi	8	7	Ekonomi	3	4
Ekonomi ve Sosyal Hayat	4		Üretim, Dağıtım ve Tüketim	3	
Ülkemizin Kaynakları	3				
Üretimden Tüketime	1				
Bilim Teknoloji ve	7	6	Bilim, Teknoloji ve Toplum	2	2
Toplum	4				
Zaman İçinde Bilim	3				
Elektronik Yüzyıl					
TOPLAM	112	100		85	100

Tablo 6 incelendiğinde, SBÖA'nın edebi ürünlerin sırasıyla en çok tarih, coğrafya, hukuk ve ekonomi ile ilişkili ders, öğrenme alanı ve konularda ve bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanında kullanılabileceğine dair düşüncelerini belirttikleri görülmektedir. Bu bulgular, SBÖA'nın edebi ürünlerin ağırlıklı olarak tarih, coğrafya ve vatandaşlık konularının öğretiminde kullanılabileceğini düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Edebi Ürünlerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımına Yönelik Aldıkları Eğitime Dair Görüşleri

Araştırmanın beşinci sorusunda SBÖA'nın edebi ürünlerin kullanımıyla ilgili yeterli lisans eğitimi alıp almadıklarına yönelik görüşleri ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda sorunun analizleri Tablo 7, Tablo 8 ve Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Edebi Ürünlerin Kullanımıyla İlgili Yeterli Eğitim Alıp Almadıklarına Yönelik Görüşleri

Kadın	Frekans (f)	Yüzde (%)	Erkek	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hayır	50	59	Hayır	36	59
Biraz	18	21	Evet	13	21
Evet	17	20	Biraz	12	20
TOPLAM	85		TOPLAM	61	

Tablo 7 incelendiğinde kadın öğretmen adaylarının %59'u lisans süresinde edebi ürünlere yönelik aldıkları eğitimin yeterli olmadığını düşünürken, %20,5'i biraz yeterli olduğunu, %20,5'si ise yeterli olduğunu düşünmektedir. Bu bulgudan hareketle SBÖA'nın lisans süresince edebi ürünlere yönelik aldıkları eğitimin yeterli olmadığı görüşünde oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 8. Edebi Ürünler İle İlgili Aldıkları Lisan Eğitiminin Yeterli Olduğunu Düşünenler Öğrencilerin Açıklamaları

Kadın	Frekans (f)	Yüzde (%)	Erkek	Frekans (f)	Yüzde (%)
Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri	17	63	Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri	11	55
Özel Öğretim Yöntemleri	3	11,1	Sosyal Bilgiler Ders Kitabı incelemeleri	4	20
Sosyal Bilgiler Ders Kitabı incelemeleri	3	11,1	Özel Öğretim Yöntemleri	3	15
Derste nasıl kullanılacağını öğrendim	2	7,4	Derste nasıl kullanılacağını öğrendim	1	5
Alan derslerinde	2	7,4	Alan derslerinde	1	5
TOPLAM	27	100	TOPLAM	20	100

Tablo 8 incelendiğinde sosyal bilgiler kadın (%63) ve erkek (%55) öğretmen adayları lisans süresince edebi ürünlerle ilgili olarak “Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemesi” dersinde aldıkları bilgilerin yeterli olduğunu ifade etmişlerdir. Kadın öğretmen adayları ikinci olarak (%11,1) “Özel Öğretim Yöntemlerine”, üçüncü olarak da (%11,1) “Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemelerine” vurgu yapmışlardır. Erkek öğretmen adayları ikinci olarak (%20) “Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemelerine”, üçüncü olarak da (%15) “Özel Öğretim Yöntemlerine” vurgu yaptıkları görülmüştür.

Tablo 9. Edebi Ürünler İle İlgili Aldıkları Lisan Eğitiminin Yetersiz Olduğunu Düşünenler Öğrencilerin Açıklamaları

Kadın	Frekans (f)	Yüzde (%)	Erkek	Frekans (f)	Yüzde (%)
Uygulama yeterli değil (Nasıl Kullanırım)	30	37,5	Ders sayısı yeterli değil	24	46
İçerik yeterli değil	25	31,25	Uygulama yeterli değil (Nasıl Kullanırım)	13	25
Ders sayısı yeterli değil	18	22,5	İçerik yeterli değil	12	23
Ders saati yeterli değil	7	8,75	Ders saati yeterli değil	3	6
TOPLAM	80	100	TOPLAM	52	100

Tablo 9 incelendiğinde, SBÖA'nın uygulamanın, ders sayısının, içeriğin ve ders saatinin yeterli olmadığını ifade ettikleri görülmektedir. Uygulamanın yeterli olmadığını ifade eden kadın ve

erkek öğretmen adayları edebi ürünleri derslerde nasıl kullanacaklarına dair bir öğretim almadıklarını ifade etmişlerdir. İçeriğin yeterli olmadığını ifade eden öğretmen adayları ise edebi ürünlerle ilgili olarak aldıkları ders kapsamında sadece “destan, efsane, mit, dede korkut hikâyeleri” gibi edebi ürünler hakkında bilgi aldıklarını ifade etmişlerdir. Hem kadın hem de erkek SBÖA'nın cevaplarından bazı örnekler şu şekildedir: SBÖA26 (K): “Sosyal bilgiler çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Lisans eğitimi boyunca bu konuda yeterli bilgi alındığına inanmıyorum. Edebi ürün kullanımı özellikle sosyal bilgiler eğitimi için çok önemli materyaller teşkil edebilecekken bu konuların üzerine fazla düşülmemekte bu da büyük bir eksiklik doğurmaktadır”. SBÖA69 (K): “Aldığımız derslerde edebi ürünlerin kullanılmasına yönelik bilgi almadık. Aldığımız sadece ders içeriğiydi, teorik bilgiydi. Bizim için yeterli değil. Verdiğimiz cevaplardan da anlaşılıyor zaten”. SBÖA126 (E): “Düşünmüyorum. Teorik olarak yeterli bilgiyi aldık fakat bunu uygulama alanına yansıtabileceğimizi sanmıyorum”. Bu bulgulardan hareketle SBÖA'nın edebi ürünlerle ilgili olarak bilgi sahibi oldukları ancak bu bilgileri ve edebi ürünleri sosyal bilgiler öğretiminde nasıl kullanacaklarına dair uygulama boyutunun eksik kaldığı şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada sosyal bilgiler 4. sınıf öğrencilerinin edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanımına yönelik görüşleri ortaya konulmak istenmiştir. Bu amaç doğrultusunda çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarına 5 adet açık uçlu soru sorulmuş ve veriler yazılı olarak elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularından hareketle şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmanın birinci sorusu ile ilgili olarak SBÖA edebi ürünleri düşünce duyguların ifadesi, sanatsal ve estetik değeri olan ürünler, ortak kültür ürünleri, toplumsal devamlılığı olan ürünler, genel kabul gören ürünler olarak algıladıkları sonucuna varılabilir. Çalışma grubundaki bazı öğretmen adayların edebi ürünleri sadece yazılı eserler olarak ifade ettikleri görülmüştür. Bu öğretmen adaylarının konu hakkında eksik bilgi sahibi oldukları sonucuna ulaşılabılır.

Araştırmanın ikinci sorusu ile ilgili olarak SBÖA edebi ürünleri sosyal bilgiler programında en çok tarih, coğrafya, hukuk, sosyoloji gibi disiplinlerle ilişkilendirdikleri görülmüştür. Bunun yanında az da olsa diğer sosyal bilim disiplinleriyle de ilişkilendirdikleri görülmüştür. SBÖA sosyal bilgiler programının ağırlıklı olarak tarih, coğrafya ve hukuk alanıyla yoğun olduğunu bu nedenle bu disiplinlerle ilgili edebi ürünlerin kullanılabilirliğini ifade etmektedirler. İkinci soru ilgili olarak SBÖA sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilir edebi ürünleri geniş bir yelpazede ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretiminde en çok tarihsel roman, destan-efsane-mit, hikâye, şiir, biyografi, anı-hatırat, makale gibi türlerin kullanılabilirliğini ifade etmişlerdir. Bu bulgudan hareketle SBÖA'nın edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde geniş ölçüde kullanılabilirliği görüşüne sahip oldukları sonucuna ulaşılabılır.

Araştırmanın üçüncü sorusu ile ilişkili olarak SBÖA'nın edebi ürünleri sosyal bilgilerde kullanımının öğretimi olumlu ve olumsuz etkileme yönlerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. SBÖA edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanmanın olumlu yönleri olarak en çok öğrenilen bilgilerin kalıcılığını artırabileceğini, derse dikkat ve ilgi çekmede kullanılabilirliğini, dersi eğlenceli kılacağını, öğrencilere farklı bakış açıları kazandıracağını, öğretimi zenginleştireceğini ifade etmişlerdir. Bunun yanında öğretmen adaylarının cevaplarına bakıldığında sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımının özellikle çeşitli becerilerin öğretiminde faydalı olabileceğini vurgulamışlardır. SBÖA edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanmanın olumsuz yönleri olarak uzun zaman alabileceğini, uzun zaman aldığını veya ilgisi olmayan öğrenciler için sıkıcı olabileceğini, yaş seviyesine uygun olmayan durumlarda yanlış anlama ya da yorumlamalara yol açabileceğini, öğrencilerin kurgu ve gerçek ayrımı yapamayabilecekleri şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. SBÖA edebi ürünlerin öğretimi olumlu yönde etkileyeceği konusunda daha fazla görüş bildirmişlerdir. Bu bulgulardan hareketle SBÖA'nın sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımının öğretimi olumlu yönde etkileyeceği görüşünde oldukları sonucuna ulaşılabılır.

Araştırmanın dördüncü sorusu ile ilişkili olarak SBÖA edebi ürünlerin en çok tarih konularının öğretiminde, daha sonra coğrafya, hukuk ve ekonomi konularının öğretiminde kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. Bunun yanında bilim ve teknoloji konularının da öğretiminde edebi ürünlerin kullanılabileceğini işaret etmişlerdir. SBÖA özellikle tarih konularının öğretiminde detaylı bilgiler vermişlerdir. Tarih ile ilgili olarak hemen hemen her dönemin öğretilmesinde edebi ürünlerin kullanılabileceğine dair görüş belirtmişlerdir. Tarih konularının öğretiminde özellikle tarihsel roman, hikâye, destan, şiir gibi türlerin kullanılabileceğini vurgulamışlardır. Bu eserlerden dönemin toplumsal ve kültürel özellikleri ile coğrafi özellikleri hakkında öğrencilerin bilgi edinebileceğini belirtmişlerdir. Yine bu türler vasıtasıyla öğrencilerin Türk kültürünü öğreneceklerini milli kültür ve milli bilinç geliştirmede etkili olabileceğini ifade etmişlerdir.

Araştırmanın beşinci sorusu ile ilişkili olarak SBÖA'nın lisans süresince edebi ürünlerle ilgili olarak aldıkları eğitimi yeterli bulup bulmadıklarına dair görüşleri incelenmiştir. Bu doğrultuda kadın ve erkek öğretmen adaylarının büyük bir oranda lisans süresince edebi ürünlere ve edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanımına yönelik olarak aldıkları eğitimi yetersiz buldukları görülmüştür. SBÖA özellikle uygulama boyutunun başka bir ifade ile edebi ürünleri öğretimde nasıl kullanacakları konusunda eksik olduklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanında ders sayısının ve ders süresinin yeterli olmadığını, edebi ürünlerle ilgili dersin içeriğinin yeterli olmadığını belirttikleri izlenmiştir. Bu bulgulardan hareketle sosyal bilgiler öğretmenliği anabilim dalında edebi ürünler ile ilgili verilen öğretimin özellikle uygulama boyutunda yeterli olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Araştırmanın bu sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

Bu araştırmanın bulguları çalışma grubu ile sınırlı olduğundan genelleme yapmak mümkün değildir, bu nedenle daha büyük örnekleme ve nicel ölçeklerle de desteklenerek yeni araştırmalar yapılması önerilmektedir. SBÖA'nın edebi ürünleri öğretimde nasıl kullanacaklarını bilmediklerine yönelik görüşlerinden hareketle Özel Öğretim Yöntemleri derslerinde bu konuya daha fazla yer ayrılması ya da edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde nasıl kullanılacağına dair seçmeli bir ders okutulması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Barr, R., Barth, J. L. and Shermis, S. S. (2013). *Sosyal bilgilerin doğası*. C. Dönmez (Çev. Ed.). (Birinci baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*, (Third Edition). California: SAGE Publications, Inc.
- Davis, J. C., III and Palmer, J. (1992). A strategy for using children's literature to extend the social studies curriculum. *Social Studies*, 83(3), 125-28.
- Demir, S. B. ve Akengin, H. (2011). *Hikâyelerle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal bilgiler öğretimi. İçinde C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 17-52). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Edgington, W. D. (1998). The use of children's literature in middle school social studies: What research does and does not show. *The Clearing House*, 72(2), 121-125.
- Flaim, M. L. and M. L. Chiodo. (1994). A novel approach to geographic education: Using literature in the social studies. *The Social Studies*, 85(5), 225-227.

- Fredericks, A. D. (2007). Much more social studies through children's literature: A collaborative approach. Westport, CT: Teacher Ideas Press.
- Huck, C. S., Hepler, S. and Hickman, J. (1993). *Children's literature in the elementary school*. USA: Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Jarolimek, J., Foster, C. and Kellough, R. D. (2005). *Teaching and learning in the elementary school*. (Eight Edition). New Jersey, NY: Pearson Education, Inc.
- Kaymakçı, S. (2012). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında edebî ürünlerin kullanımına bir bakış. *11. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*'nda sunulmuş bildiri, Rize.
- Kaymakçı, S. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebi türlerin kullanım durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 230-255.
- Kemper, E., Stringfield, S., & Teddlie, C. (2003). Sampling strategies in social science research. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social and behavioral research* (pp. 273-296). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Küçüköğlü, H. (2010). Importance of literature in children's development with some suggested activities. İçinde, D. Şahhüseyinoğlu ve D. Ilisko (Eds.). *How do children learn best?* (ss. 144-157), Ankara: Araştırmacı Çocuk Merkezi.
- MEB. (Komisyon) (2014a). *İlköğretim sosyal bilgiler ders kitabı 6*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2014b). *Sosyal bilgiler öğretim programı (4-5 ve 6-7)*. Web: <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> adresinden 20.04.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- McCall, A. L. (2010). Teaching powerful social studies ideas through literature circles. *The Social Studies*, 101, 152-159.
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis : An expanded sourcebook*. (Second Edition). Thousand Oaks, California: SAGE Publications, Inc.
- Neitz, L. J. (2002). Impact of Children's Literature as an Ancillary Component to the Social Studies (ERIC ED 469 403).
- Oruç, Ş. (2009). Sosyal bilgiler 6. sınıf ders kitabında edebi ürünler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(2), 9-24.
- Oruç, Ş. ve Erdem, R. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde biyografi kullanımının öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 215-229.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). Sosyal bilgiler öğretiminde yazılı edebiyat ürünlerini ders aracı olarak kullanmanın duyuşsal davranış özelliklerini kazanmaya etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 15, 173-182.

- Öztürk, C., Keskin, S. C. ve Otluoğlu, R. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller* (Altıncı baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, Ç. (2007). Coğrafya eğitiminde edebî metinlerin kullanımı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 24, 70-78.
- Öztürk, C. (2006). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. İçinde, C. Öztürk (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 21-50). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Şimşek, A. (2006). Tarihsel romanın eğitimsel işlevi. *Bilig*, 37, 65-80.
- Tindall, L. C. (1996). A comparison of teaching social studies using a traditional textbook approach versus using a literature based approach. (ERIC ED 401 198).
- Yeşilbursa, C.C., Sabancı, O. ve Hamarat, E. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında edebi ürünlerin kullanımı. İçinde, B. Akbaba (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler* (ss. 145-206). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Purpose

The social studies course, itself, has an inter-discipliner structure. This inter-discipliner structure of the course makes use of various methods and materials possible. One of which is literary works. It has been stated by the researchers that the use of literary works has a strong impact on improving reading and language skills, knowledge on various aspects of the course, teaching concepts and skills, how to empathize, acquisition of historical and critical thinking, having a positive attitude towards the course increase of the motivation, development of different behavior and learning areas, raise in cognitive success and abstract thinking. Especially in States, connection between literary works and social studies has been built for a long period of time. Studies about using literary works in social studies have been increased in Turkey recently, as well. In this study, the researchers explored the pre-service social studies teachers' perception of literary works and their views on using of literary works in teaching of social studies. The following questions are answered for this purpose;

1. How do the pre-service social studies teachers perceive about literary works?
2. What kind of literary works do the pre-service social studies teachers think should be used in teaching social studies?
3. What are the views of the pre-service social studies teachers about the use of literary works in teaching social studies?
4. What are the views of the pre-service social studies teachers about in which areas of the social studies should the literary works be used?
5. What are the views of the pre-service social studies teachers about whether the education in their undergraduate is adequate or not?

The study was designed according to qualitative research tradition. Data derived from 146 pre-service teachers consist of 61 male and 85 female, from the social studies, education faculty of a major university in the spring term of the year 2013 - 2014. An interview form that was generated by the researchers was used to

collect data. The data was collected by using interview form that consists of 5 open-ended questions in written. The descriptive analysis were used to analyze the data.

Results

It can be concluded that male and female pre-service teachers mostly stated that the literary works are a work of art and that they have an esthetical value. For the second research question, both male and female pre-service teachers think that literary works are mostly related with historical and geographical disciplines and after those two main subjects it is also stated that they are related with sociological and citizenship matters. Both male and female pre-service teachers pointed out that the uses of novels, epics, legends, tales, poems and articles might be applicable in teaching social studies. It was also observed that the use of literary works by pre-service teachers would make more of a positive impact in teaching social studies for the third research question. For the fourth research question it was concluded by the male and female pre-service teachers that this can mostly be used for teaching history, geography and citizenship from the textbook of social studies. More than the half of the male and female pre-service teachers stated that they had not been given any specific education in the use of literary works for the final research question. The pre-service teachers stated that the course content, course number, course time and application are not sufficient enough to know how to use literary works in teaching social studies.

Discussion and Conclusion

It might be concluded that the literary items are perceived as the expression of the feelings, works that are valuable for art and esthetic, works of common sense, works of social continuity by the pre-service teachers of social studies. It is assumed that social studies pre-service teachers mostly relate literary works to disciplines such as history, geography, law, sociology. In addition, they also leastwise relate it with other disciplines. Historical novels, epics, legends, tales, poems and articles might be used as tool in teaching social studies. In the light of these results, it might be inferred that the pre-service teachers of social studies have the knowledge of the applicability of literary works in teaching social studies. Pre-service social studies teachers stated that the consistency of the knowledge might be improved, the use of those works might help grab attention of the students, they might make the course more entertaining, help students have different point of views about a subject and cherish the ideas of the students. For the negative side, it was stated by the pre-service social studies teachers that these might be boring for the students that are not interested or only for the time they require, end up in misunderstanding or misinterpretation of the situations when their age is not appropriate or their inability to separate the reality and fiction. Pre-service social studies teachers stated that literary works mostly be used in teaching of the subjects that are historical, and it is followed by geography, law and economy. In addition, they also stated that it might be used in the teaching of subjects of science and technology. It is pointed out that both male and female pre-service teachers think that the education that they were given inefficient for the literary works and their usage in teaching social studies. It is seen that pre-service teachers stated that they lack the application, in other words, lack of how to utilize the literary works for teaching social studies. From this point of view, it is highly suggested that more attention to this subject in the Special Teaching Methods course or an elective course for the use of literary works in teaching should be provided.